

PRÍSPEVOK K PRAKTICKÉMU UPLATNENIU
PRINCÍPOV MARXIZMU-LENINIZMU*(Ku knihe V. BILAKA Pravda zostala pravdou)*

Spoločenská kríza „Československej jari“ nebola — ako sa to snažia vysvetľovať buržoázni experti na „československý január“ — prejavom krachu socialistického systému v Československu.

Hlboko kritická marxistická analýza pojanuárového vývoja u nás dokazuje, že bola zákonným výrazom neschopnosti novotnovského vedenia pružne, so znalosťou dialektiky spoločenského vývoja pristupovať k pozitívnemu riešeniu ekonomickopolitických problémov, súvisiacich s rastúcou vedeckotechnickou revolúciou. Porušovali sa zásady demokratického centralizmu vo vnútrostraníckom živote, nevyužívali sa reálne možnosti rozšírenej účasti pracujúcich na riadení ekonomickopolitického života v našej krajine, nerealizovali sa leninské zásady v národnostnej otázke.

Nástup nového vedenia na čele so súdruhom Dubčekom, predstavujúceho opozičnú skupinu, sformovanú v procese otvorenej kritiky Novotného v posledných mesiacoch 1967. roku, niesol sa v znamení, v tom najhlbšom zmysle slova, málo účinnej jednoty. Ak možno hovoriť o určitej spoločnej programovej platforme nového vedenia, tak iba v podmienenom zmysle slova: bola to programová jednota zameraná na odstránenie Novotného. Nové vedenie však nebolo pripravené hlavne na negatívne dôsledky tohto v princípe pozitívneho aktu.

Preto krízové obdobie tzv. československej jari — ako dôsledok kritického nedocenenia závažnosti vznikajúcej krízy novým vedením, romantickým opojením

„mužov januára“ — sa postupne obracalo voči samej podstate decembrového a januárového pléna r. 1968, napokon voči hlavným princípom Akčného programu z 5. apríla 1968.

A tak sa stalo, čo sa stať nemalo: prevracali sa kritériá základných spoločensko-ludských hodnôt, nihilizovalo sa všetko pozitívne, čo pre naše národy vytvorila päťdesiatročná existencia KSČ, rástla politická dezorientácia prevažnej časti strane predtým oddaných komunistov i nepartajných; marxisticko-leninské princípy v strane ustúpili falošným autoritám, princípy proletárskeho internacionalizmu ustúpili extrémnym požiadavkám nezdravého nacionalizmu. Stalo sa, že „obrodný proces“ bol obdobím škodlivej deštrukcie socialistickej skutočnosti, obdobím nedostojnej škandalizácie čestných komunistov, *procesom zatracovania*.

No bolo to aj obdobie najzodpovednejšieho a najkritickejšieho preverovania morálnopolitickej vyspelosti komunistického politika, ktorý — aby ním mohol zostať aj v budúcnosti — nesmel ani na okamih zakolísť, ustúpiť z pozícií marxisticko-leninských princípov, z ich dôsledného uplatňovania v praktickom živote v období 1968—1969.

Autentickým svedectvom o takomto komunistickom politikovi — preverenom tými najprísnejšími kritériami — je kniha s. Vasila Bilaka *Pravda zostala pravdou* (Vydavateľstvo Pravda, Bratislava 1971).

Je to kniha verne dokumentujúca nekompromisný boj s. Bilaka s nemarxis-

tickými a protisocialistickými silami. Je svedectvom i poučením o tom, akú pozitívnu úlohu môže mať osobnosť komunistického politika v zápase o záchranu výdobytkov socializmu v našej krajine. Je a zostane významným morálno-politickým povzbudením nášho úsilia uskutočňovať a obhraňovať ideály socializmu a komunizmu.

Z nášho filozofického hľadiska predkladaná kniha statí a prejavov s. Biľaka od roku 1967 do roku 1970 je významná v tom zmysle, že v postave autora nachádzame pozitívny dôkaz toho, aký nesmierny význam má subjektívny faktor v oblasti ideovopolitickej, jeho praktický dosah v spoločenskej realite.

Základným znakom politickej činnosti s. Biľaka v krízovom období roku 1968—1969 je vernosť marxizmu-leninizmu, princípom proletárskeho internacionalizmu a nezmieriteľná kritika subjektivismu v politickej praxi strany. Preto sa zápas s. Biľaka proti chybám a deformáciám v komunistickom hnutí u nás doma nesie v znamení veľkého úsilia o čistotu marxisticko-leninského učenia a jeho tvorivú praktickú aplikáciu v živote našej spoločnosti.

Najvýraznejšie sa prejavili pozitívne výsledky tejto principiálnej, zásadovej politiky počas pôsobenia s. Biľaka na Slovensku vo funkcii prvého tajomníka ÚV KSS. Vidno to napokon aj z konštatovania, vyjadreného *Poučením z krízového vývinu v strane a spoločnosti po XIII. zjazdu KSČ*: „Na Slovensku boli konečne cieľe pravicových a protisocialistických síl totožné so zámermi pravice v českých krajinách. Avšak vo vedení ÚV KSS, v krajinských a okresných výboroch Komunistickej strany Slovenska i medzi inteligenciou sa sformovali sily, ktoré húževnate bojovali proti činnosti pravicového a protisocialistického bloku. Pravicovým silám na Slovensku sa nepodarilo do augusta 1968 úplne sformovať svoje rady na organizovanej a ucelenej platforme. Svoj podiel malo na tom zdravé jadro vo vedení stra-

ny na čele so súdruhom Vasilom Biľakom, ktorý vo funkcii prvého tajomníka ÚV KSS vystupoval jednoznačne z pozícií marxizmu-leninizmu, proletárskeho internacionalizmu, otvorene odhaľoval ciele pravicových a protisocialistických síl, obraňoval pozície strany a naše spojenecké vzťahy so Sovietskym zväzom.“

O morálnopolitickej vyspelosti osobnosti komunistického politika svedčí aj to, že s. Biľak bol jedným z tých, čo sa v úsilí o praktické uplatňovanie leninských princípov vo vnútrostraníckom živote neobjavili a otvorene postavili voči novotnovskému vedeniu, ktoré svojou praxou, vulgarizujúcou princípy marxisticko-leninského učenia, subjektivismom a nesprávnou kádrovou politikou spôsobilo nemalé morálne i materiálne škody. V tejto súvislosti s. Biľak hovorí: „Pre súdruha Novotného akoby neplatili často fakty alebo argumenty, ale si vytvoril svoj názor, snaží sa ho stoj čo stoj presadiť, i keď je chybný, sám chce riešiť kadejakú nepodstatnú otázku, často nedôstojnú prvého tajomníka a prezidenta...“ (37).

Základným predpokladom pre pozitívnu činnosť komunistického politika je *hlboká* znalosť princípov dialektického myslenia a jeho uplatňovanie v praxi. Komunistický politik sa bez tejto znalosti nemôže zaoberať. Na tento nedostatok a jeho negatívny dosah v straníckej práci s. Biľak právom poukazuje v súvislosti s kritikou časti novotnovského vedenia. Hovorí: „Vo svojej činnosti musíme však vychádzať aj z toho, že každé ľudské poznanie je poznačené prvkom subjektivismu. Dôsledným uplatňovaním kolektívneho vedenia vytvára sa hrádza proti uplatňovaniu subjektivismu v politike i v konkrétnej činnosti. Kde sa tieto princípy porušujú, presadzuje sa subjektivismus tak v teoretickej oblasti, ako aj v praxi. Tým viac je žiadúce, aby každý z nás... kontroloval svoje poznanie a názory, aby sme pred rozhodnutím dospeli k čo najobjektívnejším záverom“ (s. 52).

Táto rozhodnosť s. Biľaka — ešte za

vlády Novotného — bojovať proti týmto nedostatkom v politickej, ale aj v ekonomickej oblasti, vyjadrená nekompromisnou kritikou a nastolenými pozitívnymi požiadavkami *nevulgarizovať* marxisticko-leninské idey, je vyjadrením seriózneho úsilia komunistického politika, pevne stojaceho na princípoch marxizmu-leninizmu; je vyjadrením jeho *schopnosti tvoriť racionálnu politiku*.

V otvorenej, súdružskej, avšak zásadovej kritike Novotného politickej činnosti ešte pred rokom 1968, ktorá bola škodlivá, slovami s. Biľaka, „nielen pre našu stranu, ale aj pre celé medzinárodné komunistické hnutie“, čitateľ sa stretáva s bystrozrakosťou politika, v krízovom období takého znevažovaného a nepochopeného.

S vulgarizáciou marxisticko-leninského učenia, ktorá znamenala v čase Novotného vlády o. i. značné odpudzovanie čestných a strane oddaných komunistov, súvisí hrubé porušovanie princípov leninského riešenia národnostnej otázky v našej krajine. Aj na tento nedostatok s. Biľak kriticky poukazoval. Právom mu možno pripisovať veľkú zásluhu na federatívnom usporiadaní nášho štátu. Prirodzene, v súvislosti s kritickou činnosťou s. Biľaka nemožno nespomenúť jeho zásluhu aj na rehabilitácii komunistov, neprávom obvinených z buržoázneho nacionalizmu.

Preto pri analýze československej krízy treba vychádzať zo základných nedostatkov v politickej činnosti časti starého vedenia na čele s Novotným. Prirodzene, nemožno s odsúdením Novotného odsudzovať základné princípy politiky KSČ, ako to robila „nekompromisná“ kritika pravícových a protisocialistických síl, usilujúca sa nie o pozitívnu nápravu, ale o deštrukciu socializmu v Československu, o rozbitie komunistickej strany.

Správne, objektívne pochopenie príčin československej krízy znamená súčasne nastolenie pozitívnych východísk z tejto krízy a oprávnenú obhajobu socializmu u nás; znamená to, že spoločenská kríza

v rokoch 1968—1969 nepredstavovala krach samého socializmu v Československu. Niesla sa v znamení, vo svojich východiskových bodoch, pozitívneho úsilia prekonať nedostatky nakopené v politickej činnosti Novotného. Toto úsilie napokon zodpovedalo aj požiadavkám kritickej marxistickej analýzy obdobia pred januárom: nebyť nevšímavou či zmierlivou voči odhaleným deformáciám. Opierajúc sa o vlastné revolučné skúsenosti strana v tom zmysle má všetky pozitívne predpoklady tieto nedostatky prekonať. No nestalo sa tak aj napriek objektívnym predpokladom pozitívne vyriešiť spoločenskú krízu, pred ktorú bol postavený január. Nestalo sa tak preto, lebo — ako v úvode už bolo povedané — nové vedenie nebolo jednotné a programovo zocelené, keďže pozostávalo z politicky nesúrodých síl.

O krach socializmu sa usilovalo až po januári a v neskorších mesiacoch, keď sa zorganizovali protisocialistické sily, ktoré v kritike Novotného — a najmä však v prejavenej neschopnosti nového vedenia čeliť pravici — videli „historickú“ príležitosť návratu pred február 1948.

Preto tzv. československé udalosti, v súvislosti s rastúcou ofenzívou pravícových, protisocialistických a protisovietskych síl, strácali už svoj úzko chápaný charakter tzv. „obrodného procesu“. Toho si bol vedomý s. Biľak a seriózne upozorňoval Dubčekovo vedenie. Na plenárnom zasadnutí ÚV KSČ 29. mája 1968 povedal: „I keď uskutočňujeme československú politiku, musíme rešpektovať, že to, čo robíme, nie je len čisto naša československá záležitosť.“

Bolo škodlivé nerešpektovať národné tradície i určité zvláštnosti, ktoré sa historickým vývojom v jednotlivých krajinách utvorili. Avšak nemenej je škodlivé aj to, ak marxisti pre tieto národné špecifiká nevidia spoločné internacionálne záujmy, rešpektovanie ktorých jedine môže znásobovať sily socialistickej sústavy, a tým zabezpečiť aj pokrokový rozvoj jednotlivých krajín v nej.

Nesmiernu zodpovednosť máme preto nielen pred dneškom, ale aj pred budúcimi generáciami... Bolo by neodpustiteľné zatajovať, že nie všetko, čo sa dnes vydáva za progresívne, je ním skutočne, že popri zdravých silách, ktoré tvoria veľkú väčšinu, začínajú vyliezať a zoskupovať sa aj sily antikomunistické, antisocialistické..." (s. 120).

Nebezpečenstvo, ktoré so sebou prinášali pravicové a antisocialistické sily pod rúchom lákavých hesiel a „nového modelu socializmu“ v Československu, s. Bilak ako jeden z prvých postrehol. Tu, najmä v upozornení na *rastúce nebezpečenstvo kontrarevolúcie* a na odhalenie jej formy spočíva veľkosť a taká prepotrebná bystrozrakosť komunistického politika. Nedal sa oklamať, ako mnoho jeho súdruhov, nedal sa na cestu karietizmu a „populárnej“ politiky „mužov januára“. Zosobňujúc skúsenosti komunistického hnutia doma i v zahraničí, smelo zostal stáť na pozíciách marxizmu-leninizmu a proletárskeho internacionalizmu. Odhaľoval, i keď to bolo ako nebezpečné pre jeho osobu, pravú tvár socializmu s „ľudskou tvárou“.

Už na májovom pléne ÚV KSS upozorňuje, ale aj poučuje slovenských komunistov: „Kontrarevolúcia sa nezačína vtedy, keď sa začne strieľať a vešať. Tým sa kontrarevolúcia končí. Kontrarevolúcia dlho a trpezlivo zhromažďuje sily, rozleptáva jednotu ľudu, národov, a v socialistickej spoločnosti, akou je naša, najmä jednotu strany a ľudu. Nie je to zastrašovanie, ale iba uvedomenie si, že nepriateľ sa nevzdáva a využíva každú možnosť, používa hocakú metódu, ktorá mu pomáha oslabovať našu bdelosť a ostrážitosť.“

Dnes nijaká opozičná, protistranícka skupina nevystúpi vyslovene s otvoreným programom proti socializmu, pretože vie, že by s tým nepochodila... Nepriateľ sa poučil aj z kontrarevolúcie v Maďarsku. Takí hlúpi nie sú... Dnes každý z nich sa hlási k obrodnému procesu, odvoláva sa na januárové plénum, vyslovuje podporu vedeniu strany, ale súčasne je proti

vedúcej úlohe komunistickej strany, proti marxizmu, ktorý sa vraj prekonal..." (s. 87).

Pravicové a antisocialistické sily vo svojom „obrodzovacom zápase“ sa usilovali predovšetkým narušiť — a nakoniec i likvidovať — vzťahy so Sovietskym zväzom. Narušiť vzťahy s prvým socialistickým štátom na svete a s ostatnými bratskými stranami bolo predohrou v ďalšej protisocialistickej činnosti. Na to využívali všetky dostupné prostriedky, prekrúcali základné pravdy a falšovali dejinné fakty. A tu pre s. Bilaka stáva sa hlavnou úlohou v jeho politickej činnosti *nedopustiť zmenu v orientácii československých komunistov na Sovietsky zväz*. Jeho konanie je v tom zmysle vyjadrením konania politika maximálne racionálne mysliaceho, oslobodeného od politického romantizmu a idealizmu v otázkach triedne rozdeleného sveta. Poukazuje na podvrtnú činnosť protisocialistických síl, no súčasne sa stáva v očiach mnohých občanov „zradcom“ tým, že nezradil princípy marxisticko-leninského revolučného učenia. „Nepriateľ — hovorí v tejto súvislosti s. Bilak na májovom pléne ÚV KSS — snaží sa uvádzať do pochybnosti naše rovnoprávne a navzájom výhodné bratské vzťahy so Sovietskym zväzom a náš zhodný postup so Sovietskym zväzom v principiálnych otázkach hodnotiť, akoby naša československá zahraničná politika nebola samostatná..." (87).

Tento postoj s. Bilaka v krízovom období robí z neho politickú osobnosť v tom pravom slova zmysle. Odhaľuje falošnú, nemarxistickú teóriu o československej samostatnosti a nevedecké, marxizmu-leninizmu cudzie učenie o slobode a práve. „Naozaj treba urobiť všetko — hovorí s. Bilak na plenárnom zasadnutí ÚV KSS z 18. júla 1968 — aby nedošlo k protisovietskej vlne... Musíme si uvedomiť, že bez Zväzu sovietskych socialistických republík, bez Komunistickej strany Sovietskeho zväzu nemôžeme v našej republike uskutočniť ciele, ktoré si vytyčujeme..."

Popri všetkom tom, čo je u nás špecifické a národné, naši komunisti si musia byť vedomí, že sme i stranou internacionálnou a že máme aj internacionálne záväzky, že zo zmlúv, ktoré sa podpisujú medzi štátmi atď., vyplývajú i povinnosti a práva...“ (s. 133).

No napriek týmto vážnym a opodstatneným upozorneniam s. Biľaka, vyjadrujúcim jeho hlbokú znalosť leninských základov komunistického hnutia, vedenie „mužov januára“ nepodnikalo nijaké opatrenia voči hroziacemu reálnemu rozkolu v strane i v rámci socialistických krajín.

Rokovania — a v súvislosti s nimi i prijaté opatrenia, no nerealizované novým vedením — v Drážďanoch, v Čiernej nad Tisou, v Moskve i v Bratislave svedčili o vážnosti československého „obrodzovacieho procesu“ pre celé komunistické hnutie. Dubčekovo vedenie nedokázalo kriticky prehodnotiť túto situáciu, plnú tragických znamení, nedokázalo k nej zaujať stanovisko, ktoré by vyjadrovalo záujmy ostatných socialistických krajín.

Včasný príchod spojeneckých vojsk predišiel tej najväčšej tragédii. Až s odstupom času naše národy začínajú si uvedomovať holú pravdu. Dôsledky súvisiace s príchodom spojeneckých vojsk sú nám dnes už jasné, no menej jasné boli v krízovom období, v čase, keď protisocialistické sily sa ešte nevzdali boja o premenu socializmu, o jeho „humanizáciu“. Bolo treba vynaložiť veľké úsilie v pozitívnom zdôvodňovaní vstupu spojeneckých vojsk, ktorých úlohou nebolo, ako hovorí s. Biľak, nastoliť „nejakú inú ideológiu, ale aby uchránili tú, ktorú spoločne uznávame, ideológiu marxizmu-leninizmu. Neprišli nastoliť iný spoločenský poriadok, ale chránili výsledky socializmu v našej vlasti...“ (s. 269).

Existencia socializmu a s ním spätá pozitívna tvorba ľudských hodnôt, jeho tvorivé rozvíjanie, úspechy, ktoré sú späté s realizáciou marxisticko-leninských ideí,

sú potvrdením správnosti orientácie Komunistickej strany Československa na ZSSR. Prirodzene, základom pre túto orientáciu je *jednotnosť* vnútri strany, ale aj jednotnosť, ktorá znamená, „že nikdy nemôžeme budovať socializmus na protisovietskej platforme...“ (s. 165).

Január roku 1968 bol zákonitý. Jeho bezprostrednou príčinou boli chyby novotnovského vedenia a nesprávna politická prax, vulgarizujúca samu podstatu socializmu. Bola zákonitá aj rastúca kritika týchto deformácií. V tom zmysle možno január chápať pozitívne. No nemožno ho pozitívne hodnotiť v komplexnej kritikej marxistickej analýze, ak sa z januára robí dôkaz o neschopnosti socialistického systému, krach politiky KSČ a jej orientácie na ZSSR.

V tomto zmysle január je — i keď sa tešil krátkodobej sláve svojich „mužov“ — zákonite predurčený k vlastnému krachu. Všetci sme sa o tom dokonale presvedčili a kniha s. Biľaka *Pravda zostala pravdou* je historickým svedectvom o *týchto dvoch januároch*. No je súčasne i učebnicou pre celé medzinárodné komunistické hnutie, významným príspevkom k praktickému uplatňovaniu princípov marxizmu-leninizmu v konkrétnej politickej činnosti komunistického politika. Je potvrdením dejinofilozofickej pravdy, že charaktery politických osobností sa najlepšie prejavujú v hraničných situáciách.

U s. Biľaka jeho racionálny postoj v krízových časoch vyjadruje nielen jeho skutočný osobnostný charakter, ale súčasne i jeho životné krédo, prejavene *praktickým postojom* v Čiernej nad Tisou: „Kladieme si otázku, ako postupovať. Ak poviem pravdu, pošliapu mňa i moju rodinu, ak nepoviem pravdu, pošliapem svoje svedomie i záujmy medzinárodného komunistického hnutia.“

Kniha *Pravda zostala pravdou* je svedectvom toho, že s. Biľak povedal pravdu.

Vasko Kusin